

Аналізування експортної та імпоротної діяльності підприємств аграрного сектору України

Analysis of Export and Import Activities of Enterprises of the Agricultural Sector of Ukraine

Василь Федюк¹
Vasyl Fedyuk

¹ Private Joint-Stock Company "Higher education institution "Interregional Academy of Personnel Management"
2 Frometivska Street, Kyiv, 03039, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.66-7

JEL Classification: K40

Received 20.12.2020
Accepted 26.01.2021
Published online 31.01.2021

Corresponding Author:
fedjuk.vasyl_1@ukr.net

© 2021 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Розвиток українського агросектору може стати конкурентною перевагою України на міжнародному ринку товарів і послуг, оскільки перспектива змін у цій галузі характеризується високим потенціалом щодо зростання. Дослідження динаміки і структури розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору в Україні і прямих інвестицій із-за кордону показало, що діяльність суб'єктів господарювання у досліджуваній сфері залежить від багатьох чинників, які досить суттєво впливають на імпортно-експортний потенціал підприємств аграрного сектору. У статті проаналізовано експортну та імпорتنу діяльність підприємств аграрного сектору, досліджено обсяги і ефективності залучення підприємствами аграрного сектору прямих іноземних інвестицій, які впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору України.

Ключові слова: аграрний сектор; експортно-імпортний потенціал; прямі інвестиції; агропромислова продукція; підприємства аграрного сектору.

Abstract. The development of the Ukrainian agricultural sector can become a competitive advantage of Ukraine in the international market of goods and services, as the prospect of change in this area is characterized by high growth potential. The study of the dynamics and structure of foreign economic activity of agricultural enterprises in Ukraine and foreign direct investment has shown that the activities of economic entities in the study area depend on many factors that significantly affect the import and export potential of agricultural enterprises. The article analyzes the export and import activities of agricultural enterprises, examines the volume and effectiveness of attracting foreign direct investment by agricultural enterprises, which affect the development of foreign economic activity of agricultural enterprises of Ukraine.

Keywords: agricultural sector; export-import potential; direct investment; agro-industrial products; enterprises of the agricultural sector.

ВСТУП

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах дії протекціоністських заходів на внутрішніх ринках України являється одним із головних (пріоритетних) напрямків підвищення рівня конкурентоспроможності українських підприємств аграрного сектору. Вихід на ринки з високим рівнем конкуренції і поширеним використанням сучасних технологій створює можливості для здобуття нового досвіду і знань, які можуть бути ключовими

факторами успішності підприємств у перспективі. Особливо актуальним це питання є для національних (українських) виробників обладнання, транспортних засобів, устаткування тощо.

На основі аналізу наукової літератури [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8] і статистичних матеріалів [9, 10], враховуючи при цьому інформацію у працях [11, 12, 13] та результати власних попередніх досліджень [14, 15, 16], можна стверджувати, що станом на травень 2017 р. динаміка роз-

витку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору України знаходиться на етапі скорочення торговельних операцій з переорієнтацією на внутрішні ринки. Відкриття європейських ринків для українських підприємств практично не вплинуло на розвиток агросектору. Національні (українські) підприємства не готові виходити на високо конкурентні ринки Європи в умовах девальвації грошової одиниці України, що підвищує привабливість внутрішніх ринків. Загалом скорочення активності українських підприємств аграрного сектору на світових ринках відбувається з 2013 р. Протягом цього періоду обсяг експортних операцій скоротився на 8,74 млрд. дол. США або на 82 %, в той час як об'єми імпорту агропромислової продукції зменшились на 14,2 млрд. дол. США, у відносному еквіваленті рівно 116,4 %, тобто – більше ніж у двічі [10]. Перевищення темпів скорочення імпорту над експортом зумовлено девальвацією національної (української) грошової одиниці, переорієнтацією виробників України на внутрішні ринки та загальним підвищення економічної активності в кінці означеного періоду. Все це обумовлює актуальність та доцільність дослідження у цьому напрямі.

Тому *метою статті* є аналізування експортної та імпоротної діяльності підприємств аграрного сектору України для кращого розуміння поточної ситуації і проблем, що є необхідним при розробленні Стратегії розвитку агропромислового комплексу України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Динаміка обсягів експортних операцій з України є нестабільною та продовжує знаходитися на етапі скорочення експортних операцій. Проте, слід зазначити, що відбувається уповільнення темпів зменшення українського експорту у сегменті агропромислової продукції. Динаміка обсягу імпорту за період з 2001 р. по травень 2017 р. є також нестабільною. Її можна поділити на 4-и умовні періоди: 1) 2001–2008 рр. – швидкі темпи зростання імпорту агропромислової продукції в Україну, у цей час зростає ВВП, валютний курс залишається стабільним, інфляція не перевищує 12–15 % річних; 2) 2008–2009 рр. – фінансова криза, девальвація національної (української) грошової одиниці і скорочення економічної активності в Україні призводить до зменшення обсягів імпорту; 3) 2010–2013 рр. – стабілізація гривні, зростання економічної активності, у т. ч. ВВП, призводить до покращення підприємницького клімату в Україні і зростання обсягів імпорту операцій; 4) 2014 р. – травень 2017 р. – девальвація національної (української) грошової одиниці, скорочення ВВП, зменшення підприємницької активності, політична та економічна нестабільність, висока інфляція (від 14 % до 48 % за рік) призводить до зменшення обсягів імпорту агропромислової продукції.

Більш детально динаміка обсягів імпорту агропромислової продукції в Україну за період з 2001 р. по травень 2017 р. представлена на рисунку 1.

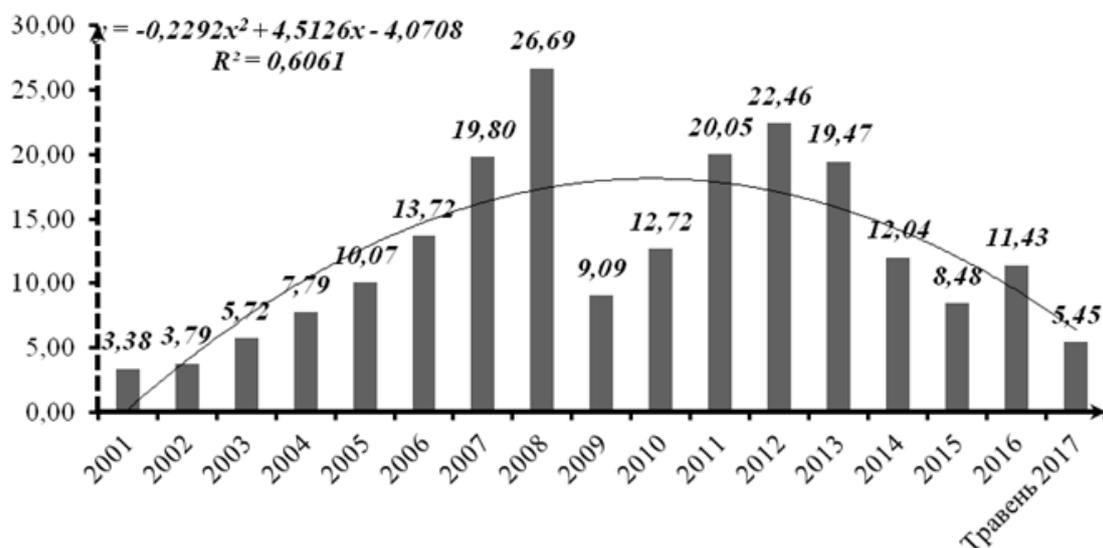

Рисунок 1 – Динаміка обсягів імпорту агропромислової продукції в Україну за період з 2001 р. по травень 2017 р., млрд. дол. США [10]

Динаміка торговельного сальдо у сегменті агропромислової продукції для України за період з 2002 р. по травень 2017 р. наведено на рисунку 2. Враховуючи обсяги експортно-імпортних операцій, різниця між ними протягом аналізованого періоду залишається негативною, оскільки тільки у 2010 р. спостерігалось додатне значення (90 млн. дол. США), що було зумовлено посиленням підприємницької активності і стабілізацією національної (української) грошової одиниці.

Найбільш несприятливим періодом для вітчизняного агросектору були 2009, 2013, 2014 рр., протягом яких негативне значення торговельного сальдо становило більше 10 млрд. дол. США. Перевищення експорту протягом 2010 р. фактично являється наслідком перенасичення внутрішнього ринку імпортними товарами, через рекордно високий показник їх ввезення та девальвацією гривні, що знизило її купівельну спроможність. Проте слід зазначити, що знецінення національної (української) грошової одиниці у 2013–2015 рр. не спричинило до суттєвого покращення різниці між експортними та імпортними опера-

ціями у досліджуваному секторі економіки. Водночас в цілому для торговельного сальдо спостерігається тенденція на подальше зниження, що впливає із лінії тренду, відображеної на рисунку 2.

Для більш глибокого аналізу необхідним є дослідити співвідношення між динамікою розвитку агросектору України. Це дозволить встановити чи відстає досліджувана галузь від загальної активності національних (українських) суб'єктів господарювання на міжнародних ринках (рисунк 3).

Частка обсягів експорту у загальному значення цього показника для всіх товарів, що вивозяться і продаються з України протягом досліджуваного періоду з 2002 р. по травень 2017 р. скорочується. Це свідчить про те, що експорт продукції у сегменті агропромислової продукції розвивається уповільнено. Проте варто зазначити, що протягом останніх років (2014–2017 рр.) темпи зниження досліджуваного показника зменшуються, що є сприятливим трендом для розвитку зовнішньоекономічної діяльності на українських підприємства аграрного сектору.

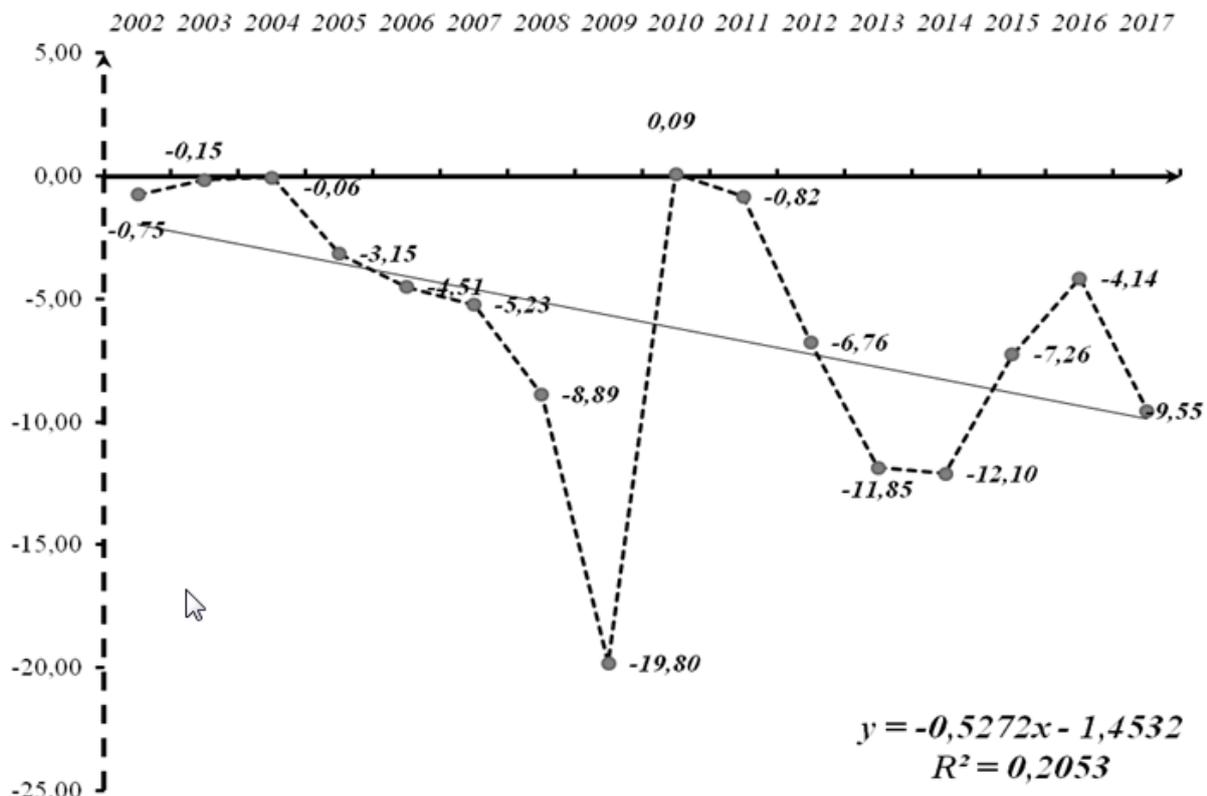

Рисунок 2 – Динаміка торговельного сальдо у сегменті агропромислової продукції України за період з 2002 р. по травень 2017 р., млрд. дол. США [10]

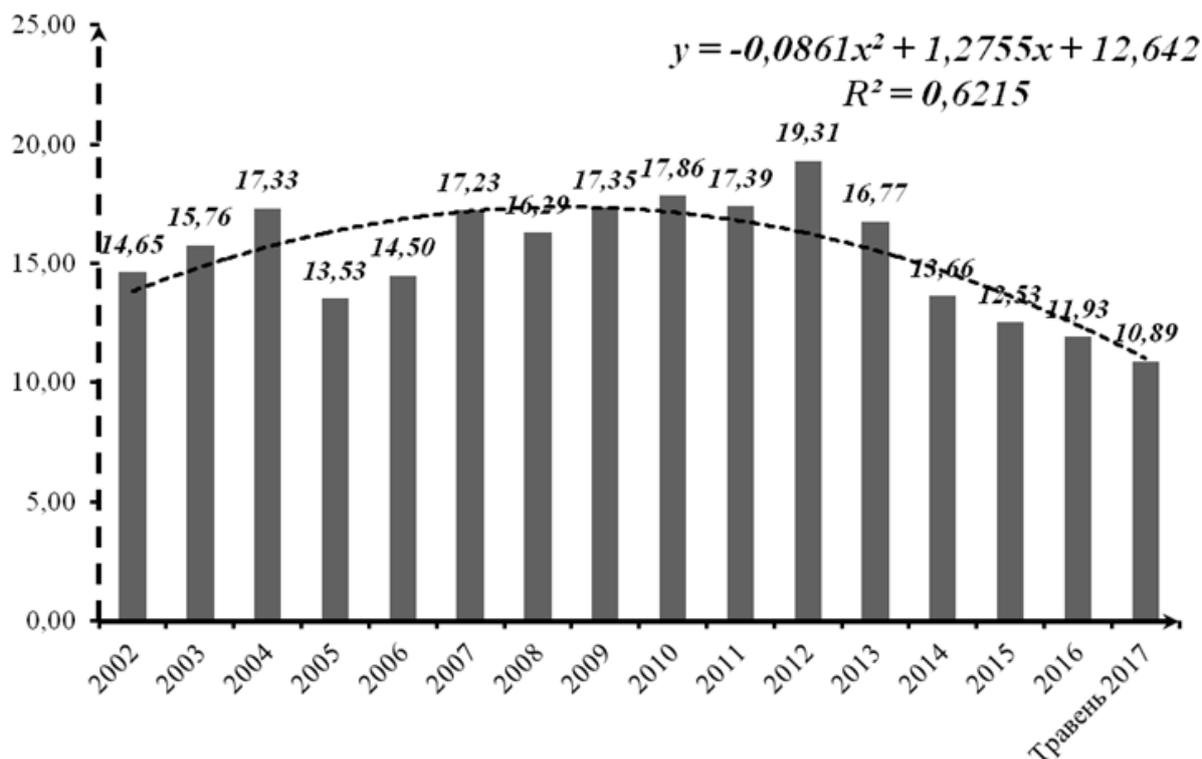

Рисунок 3 – Динаміка частки експорту агропромислової продукції у загальному об'ємі експортних операцій України за період з 2002 р. по травень 2017 р., % [10]

В той час як частка експорту агропромислової продукції зменшується, значення цього показника для імпорту зростає. Причому співвідношення цих індикаторів не на користь експорту. Більш детально динаміка частки імпор-

тних операцій у загальному об'ємі імпорتنих операцій для України за період з 2002 р. по травень 2017 р. представлена на рисунку 4.

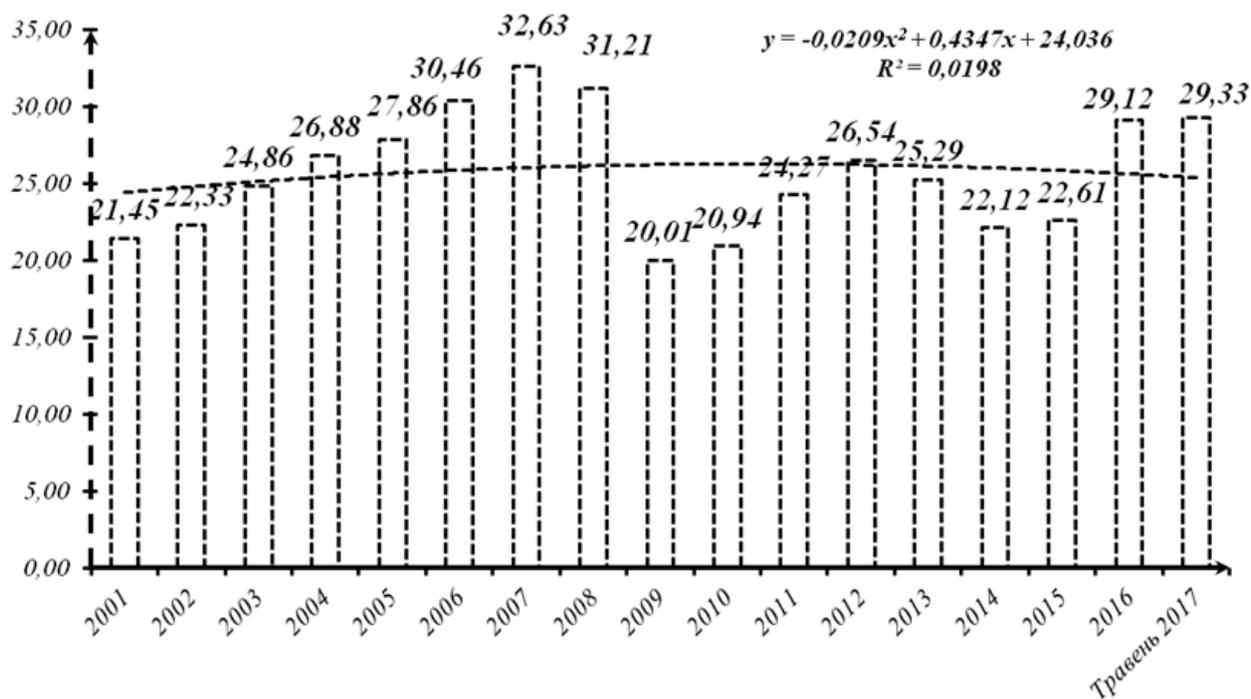

Рисунок 4 – Динаміка частки імпорتنих операцій у загальному об'ємі імпорتنих операцій для України за період з 2002 по травень 2017 р., % (на основі [10])

Як бачимо з рисунку 4, практично кожен 4-й імпортований долар США відповідає агропромислової продукції, в той час як для експорту у цьому сегменті, цей показник дорівнює кожному 6-му долару. Середня частка імпортих операцій у агросекторі розрахована для періоду з 2002 р. по травень 2017 р. і становить 25,76 %, в той час, як для експорту зазначений індикатор рівний 15,44 %. Для порівняння, значення дисперсії для ряду значень із часток імпортих операцій за досліджуваний період у загальному імпорті товарів в Україну складає 15,14 % (відносне значення стосовно середнього арифметичного – 0,58), в той час як для експорту, значення цього показника рівне 5,88 (відносне значення – 0,38). Це свідчить про те, що обсяги імпорту

агропромислової продукції в Україну є більш нестабільними і знаходяться на стадії корекції, в той час, як обсяги експорту у цьому сегменті є більш стабільними, що може свідчити про досягнення «дна» та наявність потенціалу щодо подальшого росту.

Логічним продовження аналізу експортно-імпортих операцій українських підприємств аграрного сектору України протягом досліджуваного періоду є аналіз порівняльної динаміки темпів приросту досліджуваних параметрів протягом 2002–2017 рр. На рисунку 5 приведена динаміка темпів росту обсягів експорту та імпорту для України у агросекторі протягом аналізованого періоду часу.

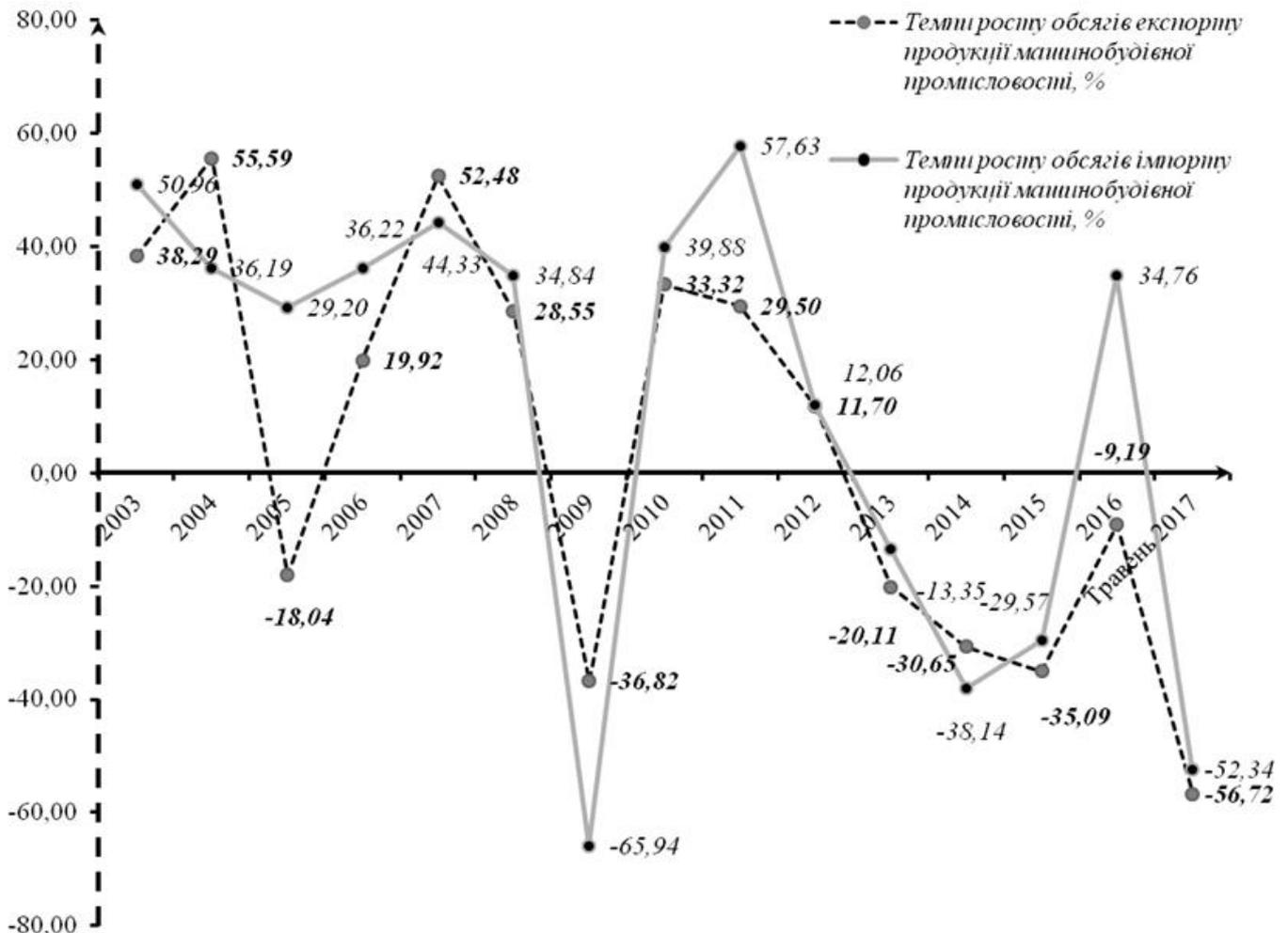

Рисунок 5 – Динаміка темпів росту обсягів експорту та імпорту для України у агросекторі за період з 2003 р. по травень 2017 р., % [10]

На основі рисунку 5 можна підсумувати, що обсяги експортно-імпортих операцій для України у агросекторі за період з 2003 р. по

травень 2017 р., є корельованими. Тенденція по цих показниках спрямована на зниження зовнішньоекономічної активності у дослі-

джувані сфері. Іншим важливим висновком із цього є те, що в загальному темпи росту імпортованих операцій переважають темпи росту експортних операцій, що свідчить про низький рівень конкурентоспроможності українських підприємств аграрного сектору. Середнє арифметичне, розраховане для темпів росту зовнішньоекономічних операцій протягом аналізованого періоду, рівне 4,18 % та 11,78%, відповідно для експортних та імпортованих операцій. Коефіцієнт кореляції між цими показниками рівний 0,859, що доводить високу залежність агросектору від імпортованих комплектуючих. Високе значення коефіцієнту кореляції обґрунтовує припущення про те, що скорочення імпорту у сфері агросектору України може мати негативні наслідки для цієї галузі. Це також свідчить про відсутність виробництва повного циклу на території України.

ВИСНОВКИ

Дослідження динаміки структури імпорту продукції агросектору в Україну за період з 2002 р. по травень 2017 р. показало, що частка механічного обладнання та машин залишається високою, проте скорочується за останні кілька років починаючи з 2015 р., ча-

стка транспортних засобів та приладів для агросектору залишається на рівні, який відповідає значення цих показників для експорту. На основі проведення структурного аналізу та дослідження динаміки торговельного сальдо за окремими групами товарів промисловості, варто підсумувати: 1) динаміка торговельного сальдо починає наблизитись до нульового рівня, що свідчить про зростання темпів росту обсягів експорту та уповільнення темпів росту імпорту; 2) для деяких галузей, зокрема – сфери механічного обладнання та деяких видів машин, помітна сприятлива тенденція на зростання у структурі експорту, що супроводжується зменшенням цього показника у структурі імпорту; 3) деякі галузі промисловості, незважаючи на високу залежність і низький рівень конкурентоспроможності та негативне торговельне сальдо, знаходять можливості для імпортозаміщення закордонних комплектуючих при виробництві товарів на експорт для агросектору.

Аналізування експортної та імпортованої діяльності підприємств аграрного сектору України (з метою кращого розуміння поточної ситуації і проблем) є необхідним при розробленні Стратегії розвитку агропромислового комплексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Bilianskyi, Y. (2020). Formation of background for development of foreign economic activities of agricultural enterprises of Ukraine. *Black Sea Economic Studies*, (49). doi: [10.32843/bses.49-8](https://doi.org/10.32843/bses.49-8)
2. Kvasha, S. (2000). *Zovnishnoekonomichna diialnist APK Ukrainy: stan, stratehiia i taktyka rozvytku* [Foreign economic activity of the agro-industrial complex of Ukraine: state, strategy and tactics of development]. Kyiv: NICH LAVA (in Ukrainian)
[Кваша, С. (2000). *Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика розвитку*. Київ: НІЧЛАВА].
3. Kliuchnyk, A., Demyter, O., & Perepech, V. (2014). *Priorytety rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh formuvannia novykh vektoriv mizhnarodnoho spivrobitnytstva* [Priorities of development of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of formation of new vectors of international cooperation]. *Molodyi vchenyi*, 7(10), 28–30 (in Ukrainian)
[Ключник, А., Демитер, О., & Перепеч, В. (2014). Пріоритети розвитку аграрного сектору України в умовах формування нових векторів міжнародного співробітництва. *Молодий вчений*, 7(10), 28–30].
4. Kliuchnyk, A., & Sliusarenko, A. (2014). *Metodychni pidkhody ta metodyka analizu vplyvu zovnishnoekonomichnykh zv'iazkiv na rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky* [Methodical approaches and methods of analysis of the impact of foreign economic relations on the development of the agricultural sector of the economy]. *Efektivna ekonomika*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_74 (in Ukrainian)
[Ключник, А., & Слюсаренко, А. (2014). Методичні підходи та методика аналізу впливу

зовнішньоекономічних зв'язків на розвиток аграрного сектору економіки. *Ефективна економіка*, 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_74].

5. Kovinko, O. (2016). *Zovnishnoekonomichna diialnist ahrarnykh pidpriemstv* [Foreign economic activity of agricultural enterprises]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, 5, 40–54 (in Ukrainian)
[Ковінько, О. (2016). Зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 5, 40–54].
6. Nazarova, L. (2013). *Formuvannia stratehii zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv ahrarnoi sfery: praktychnyi i teoretychnyi aspekt* [Formation of strategy of foreign economic activity of the enterprises of agrarian sphere: practical and theoretical aspect]. Kherson: Hrin D. S. (in Ukrainian)
[Назарова, Л. (2013). *Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери: практичний і теоретичний аспект*. Херсон: Грін Д. С.].
7. Ohienko, A., & Orel, V. (2012). *Aspekty efektyvnoho rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv ahrarnoi sfery* [Aspects of effective development of foreign economic activity of agricultural enterprises]. *Kultura narodov Prychernomorja*, 234, 182–185 (in Ukrainian)
[Огієнко, А., & Орел, В. (2012). Аспекти ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери. *Культура народів Причорномор'я*, 234, 182–185].
8. Shubravskaja, O., & Prokopenko, K. (2014). *Intehratsiini perspektyvy Ukrainy: perevahy i ryzyky dlia ahrarnoho sektoru* [Ukraine's integration prospects: advantages and risks for the agricultural sector]. *Ekonomika Ukrainy*, 1, 63–73 (in Ukrainian)
[Шубравська, О., & Прокопенко, К. (2014). Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору. *Економіка України*, 1, 63–73].
9. Yermolaiev, A., Klymenko, I., Yemets, V., & Taran, S. (2015). *Ahrarnyi sektor Ukrainy: tendentsii, sub'iekty, perspektyvy reformuvannia* [Agrarian sector of Ukraine: tendencies, subjects, prospects of reform]. Kyiv: Instytut stratehichnykh doslidzhen (in Ukrainian)
[Єрмолаєв, А., Клименко, І., Ємець, В., & Таран, С. (2015). *Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування*. Київ: Інститут стратегічних досліджень].
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2020). *Statystychna informatsiia. Zovnishnoekonomichna diialnist* [Statistical information. Foreign economic activity]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (in Ukrainian)
[Державна служба статистики України. (2020). *Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm].
11. Pavlenchuk, N., Horbonos, F., Pavlenchuk, A., & Skrynkovskyy, R. (2020). Paradigm of the functional approach to manifestations of risk in performance of enterprises under market conditions. *Ekonomika APK*, 308(6), 98–113. doi: 10.32317/2221-1055.202006098
12. Horbonos, F., Pavlenchuk, N., Pavlenchuk, A., & Skrynkovskyy, R. (2017). Study of cooperation in agribusiness as a socio-economic phenomenon. *Technology Audit and Production Reserves*, 5(39), 14–21. doi: 10.15587/2312-8372.2018.124670
13. Sumets, A., Serbov, M., Skrynkovskyy, R., Faldyna, V., & Satusheva, K. (2020). Analysis of influencing factors on the development of agricultural enterprises based on e-commerce technologies. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(4), 211–231. doi: 10.51599/are.2020.06.04.11
14. Kubiv, S., & Fedyuk, V. (2020). Analysis and evaluation of factors affecting the development of foreign economic activity of agricultural sector enterprises. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, 40, 25–29. doi: 10.32999/ksu2307-8030/2020-40-4
15. Kubiv, S. I., & Fediuk, V. V. (2020). *Metodychni pidkhody do otsiniuvannia rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv ahrarnoho sektoru* [Methodical approaches to assessing the development of foreign economic activity of agricultural enterprises].

Pidpryemnytstvo i torhivlia, 27, 43–47 (in Ukrainian)

[Кубів, С. І., & Федюк, В. В. (2020). Методичні підходи до оцінювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору. *Підприємництво і торгівля*, 27, 43–47].

16. Kubiv, S., & Fedyuk, V. (2020). Stages of assessing the development of foreign economic activity of agricultural enterprises and their interpretation. *Economic Scope*. doi: [10.32782/2224-6282/160-14](https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-14)